

Metodické listy

Agentury ochrany přírody a krajiny ČR

Koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO

OBSAH

I. ÚVODNÍ INFORMACE.....	3
II. SOUČASNÝ STAV.....	4
III. CÍLE KPNV.....	4
IV. OBSAH A ČLENĚNÍ KPNV.....	7
V. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ KPNV.....	10

V Praze dne 18.04.2024

Schválil RNDr. František Pelc, ředitel AOPK ČR

I. ÚVODNÍ INFORMACE

Tyto metodické listy určují způsob zpracovávání koncepcí práce s návštěvnickou veřejností v CHKO (KPNV).

Vybrané pojmy:

Interpretace je předkládání vybraných informací poutavou formou s respektem k cílové skupině tak, aby je příjemce přijal, přemýšlel o nich a začal jednat.

Interpretační plán je dokument, který určuje, jak bude interpretován předmět interpretace.

Návštěvnické středisko je objekt umístěný v tradičních turistických centrech ve ZCHÚ nebo na vstupu do něj. Lokalizace vychází z plánu péče a z projednání s partnery na regionální úrovni. V návštěvnickém středisku se nachází trvalá interaktivní expozice (vnitřní i vnější) o přírodě a historii území, prezentují se zde přírodovědné filmy a mapy, podávají se zde informace o místě samém, o možnostech pohybu a pobytu ve ZCHÚ, poskytují se zde speciální programy s průvodci, přednášky ad. Cílem je vést návštěvníka k pochopení vzájemných souvislostí a dějů v přírodních a krajinných systémech, příčin jejich ohrožení a také možností udržitelného rozvoje v interpretovaném ZCHÚ. Účelem návštěvnického střediska je připravit návštěvníka tak, aby svým chováním v ZCHÚ přispěl k zachování předmětů ochrany.

Informační středisko je zařízení poskytující ve ZCHÚ či jeho blízkém okolí informace o všech službách souvisejících s ochranou přírody a krajiny v dané oblasti. Může být součástí jiného interpretačního prvku, např. naučné stezky nebo objektu s jinou funkcí, např. obecní úřad, ekocentrum apod.

Destinační management je systém řízení a organizace v destinaci, kterou může být město, oblast nebo kraj či jimi zřízená organizace destinačního managementu. Destinační management je založený na spolupráci poskytovatelů služeb (komerčních subjektů, neziskových organizací, veřejných institucí). Základem je komunikace a marketingové řízení.

Abecední seznam zkratk:

AOPK ČR – Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky

DP – Dům přírody, návštěvnické středisko CHKO ve stejnojmenném programu AOPK ČR

DR ÚSOP – Digitální registr Ústředního seznamu ochrany přírody (drusop.nature.cz)

EVVO – ekologická výchova, vzdělávání a osvěta

CHKO – chráněná krajinná oblast

CHÚ – území chráněné podle ZOPK

IP – interpretační plán

IS – informační středisko CHKO v programu Dům přírody

KPNV – koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO

ML – metodické listy AOPK ČR

MZCHÚ – maloplošné ZCHÚ, tj. vybrané kategorie ZCHÚ (národní přírodní rezervace, národní přírodní památka, přírodní rezervace, přírodní památka)

MŽP – Ministerstvo životního prostředí

NI – návštěvnická infrastruktura

OOP – orgán ochrany přírody

OPK – ochrana přírody a krajiny

RP – regionální pracoviště AOPK ČR

SOVV – samostatné oddělení vnějších vztahů, AOPK ČR

ZCHÚ – zvláště chráněné území

ZOPK – zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, v platném znění

II. SOUČASNÝ STAV

Práci s návštěvnickou veřejností se na úrovni celé AOPK ČR zabývá Strategie práce s veřejností a z ní vycházející akční plány práce s veřejností zpracovávané na jednotlivé roky. Na regionální úrovni se koncepčně tomuto tématu věnují plány péče o CHKO. Toto se ukazuje jako ne zcela dostatečné, zejména pak v souvislosti s realizací náročnějších prvků návštěvnické infrastruktury (realizované ať již státní ochranou přírody, nebo partnery).

Pro návštěvnická a informační střediska CHKO realizovaná v programu Dům přírody, případně další náročnější prvky NI, se zpravidla zpracovávají interpretační plány (IP).. V IP však většinou nejsou obsaženy limity únosnosti řešeného území ani návštěvnická infrastruktura sloužící k usměrnění pohybu návštěvníků.

Proto AOPK ČR přistupuje ke zpracování koncepcí práce s návštěvnickou veřejností v CHKO (KPNV) s cílem zajistit promyšlené plánování všech opatření práce s návštěvnickou veřejností v CHKO s jasně stanovenými a hodnotitelnými cíli. KPNV obsahují všechny obsahové náležitosti interpretačního plánu CHKO (případně též IP Domu přírody, pokud se plánuje jeho realizace) a stanovují limity území CHKO pro rozvoj cestovního ruchu či navrhuji způsob jeho přeměny v udržitelný cestovní ruch.

AOPK ČR by neměla přímo vytvářet či řídit destinační management, ale měla by se ho aktivně účastnit, pokud v daném regionu probíhá. Destinační management orientovaný na turisty a cestovní ruch realizují města nebo regiony, mající předpoklady a vnitřní zdroje pro rozvoj určitého druhu cestovního ruchu. V zemích západní Evropy je destinační management nejkompaktnější formou organizace a řízení cestovního ruchu.

V posledních letech nastal v oblasti destinačního managementu velký posun a dnes v případě AOPK ČR nejde ani tak o vytváření vlastních produktů, jako o ovlivňování směřování cestovního ruchu a návštěvnické infrastruktury v CHKO a právě prostřednictvím KPNV zvýšení efektivity práce s návštěvníky z pohledu zájmů ochrany přírody a krajiny. Jen pokud bude proces moderovat a iniciovat AOPK ČR, či se ho přinejmenším aktivně účastnit, lze zájmy ochrany přírody a krajiny dostatečně zohlednit a vyhnout se budoucím konfliktům.

Výrazné změny návštěvnosti, které přinesla opatření související s pandemií Covid-19 v letech 2020 a 2021, poukázala na nutnost možnosti operativních změn plánů, postupů a postojů. V podobných těžko předvídatelných podmínkách je namísto revidovat a aktualizovat KPNV v kratších intervalech.

III. CÍLE A POSLÁNÍ KPNV

Cílem zpracování KPNV v dané CHKO je následující:

1. Definovat a potvrdit některá základní omezení ve vztahu k rozvoji cestovního ruchu (např. nezvyšovat návštěvnost konkrétní zranitelné části území, nerozšiřovat síť komunikací pro pěší / cyklisty / motorová vozidla, neobnovovat zaniklé stavby mimo intravilán). Zásadní pro stanovení omezení či přímo kvantitativních limitů je analýza vlivů návštěvnosti na dané části ZCHÚ, která objektivně identifikuje škody či hrozby nežádoucích, resp. nezvratných změn a narušení přirozeného vývoje ekosystémů ZCHÚ ve vztahu k zátěži ZCHÚ návštěvníky.

Hranicí takové udržitelné návštěvnosti se rozumí maximální zatížení daného ZCHÚ cestovním ruchem bez snížení kvality přírodního a životního prostředí, kvality zážitku a spokojenosti návštěvníka, bez negativních vlivů na místní obyvatele a komunitu, její socio-ekonomickou strukturu a kulturu dané oblasti. Neudržitelná návštěvnost je stav, který běžně nazýváme „problém s návštěvností“, pokud nejde jen o pocit, ale o prokázanou skutečnost. Pro potřeby definice/potvrzení omezení či limitů se vychází předně z expertní znalosti situace v území, doporučeno je v odůvodněných případech vyhodnocení vlivu na návštěvnický prožitek, např. prostřednictvím dotazníkového šetření, strukturovaných rozhovorů nebo ohniskové skupiny. Omezení, případně i kvantitativní limity jsou v KPNV definovány slovně i prostorově ve vztahu k různým aktivitám či zájmovým skupinám návštěvníků.

Není přitom většinou reálné očekávat stanovení limitů v podobě např. maximálního počtu osob za časovou jednotku. Limitem je nejčastěji měřitelný dopad návštěvnosti (snížené zapojení vegetace, eroze povrchu cesty, zvýšený podíl místních obyvatel pociťujících rušení ze strany návštěvníků aj.). Správná identifikace dopadů a jejich skutečných příčin je zásadní podmínkou pro návrh efektivních opatření, která nejčastěji spočívají v ovlivnění nikoli počtů, ale chování návštěvníků v ZCHÚ. Limitem lze pro analytickou část KPNV vnímat oblasti se zákazem vstupu veřejnosti a oblasti sice bez zákazu, ale cíleně nepropagované. Oba limity vycházejí z již zaznamenaného poškození předmětů ochrany, nebo z jejich zranitelnosti návštěvností mnohem spíše než z jejich vzácnosti či zachovalosti.

Součástí stanovení limitů je i stanovení potřeb sledování dopadu návštěvnosti ZCHÚ na předměty ochrany.

2. Navrhnout řešení negativního vlivu návštěvnosti na předměty ochrany (např. soustředění návštěvnosti do určitých míst/koridorů či naopak rozptýlení návštěvníků rovnoměrněji po celém území, vy-/dotvoření sítě tras pro cílové uživatelské skupiny, identifikace míst s problematickým parkováním, vyhýbání se místům s naplněnou únosnou kapacitou, cílená osvěta k probuzení úcty k místní přírodě, posílení motivace k její ochraně a dosažení potřebné změny chování). Předpokládá se širší komunikace s aktéry CR i na úrovni jednotlivých poskytovatelů služeb naplňujících návštěvnický orientované potřeby OPK.
3. Vypracovat plán interpretace ochrany přírody a krajiny zasazený do širšího regionu a vhodných obsahů a metod komunikace s jednotlivými cílovými skupinami; revize stávající návštěvnické infrastruktury, publikací, webových prezentací apod., a navržení optimalizace s cílem identifikace místní veřejnosti i návštěvníků s regionem a potřebou jeho ochrany. Plán zahrnuje veškeré aktivity, které v regionu jsou přítomné nebo jsou plánované (značené trasy, stezky, informační materiály, internetové portály, osvětové programy...) a jsou prováděné AOPK ČR nebo naplňují její cíle a potřeby. Navrhuje fenomény v území vhodné k interpretaci a způsob jejich interpretace. Vyžaduje podrobnější analýzu situace v území. V případě navržení návštěvnického a informačního střediska v rámci programu Dům přírody se zpracovává interpretační plán domu přírody (může, ale nemusí být přímo součástí KPNV). V případě, že již dům přírody existuje, se zpracovává vyhodnocení a aktualizace jeho interpretačního plánu.

PROCES ZPRACOVÁNÍ KPNV

Smyslem procesu zpracování KPNV je vést diskusi o rekreačním využívání CHKO a o jeho usměrňování a najít shodu s partnery v cestovním ruchu na základních limitech území v souvislosti s rozvojem cestovního ruchu. Z tohoto důvodu se KPNV zpracovává v součinnosti s pracovní skupinou, kde jsou zastoupeni všichni klíčoví zaměstnanci příslušného RP AOPK ČR a hlavní aktéři managementu a poskytovatelů služeb v cestovním ruchu na území dané CHKO.

Interní diskuze a vyjasnění cílů

Diskuze je nutná v první řadě mezi všemi pracovníky příslušného pracoviště AOPK ČR. Jejím cílem je objektivně popsat a vyhodnotit nejen aktuální návštěvnost, ale také její rizika i přínosy, stejně tak i případné potřeby a způsoby jejího usměrňování. I přes logický důraz na dopady návštěvnosti na životní prostředí je třeba mít na paměti, že udržitelný cestovní ruch musí stejnou měrou zohledňovat také otázky ekonomické (služby, které návštěvnost vyžaduje, nemohou být prodělečné) a sociální (místní obyvatelé se v území musejí cítit jako doma a mít dostatečný pocit soukromí; podobně i prožitek návštěvníků by neměl být zhoršený ostatními návštěvníky). Je vhodné věnovat pozornost i dopadům cestovního ruchu na kulturu (památky, tradice aj.).

Interní diskuze probíhají v rámci zpracování analytické části ještě před ustavením pracovní skupiny.

Diskuze s partnery v cestovním ruchu

Neméně důležité je pak rozšíření diskuze mezi všechny významné partnery, kteří cestovní ruch v dané CHKO spoluvytvářejí. Tito partneři jsou přizváni do pracovní skupiny pro tvorbu KPNV. Kýženým ideálem je shoda na společném postupu – „táhnout za jeden provaz“. V případě, že se shody nepodaří dosáhnout, je KPNV alespoň srozumitelným vyjádřením toho, jak bude AOPK ČR k cestovnímu ruchu

přístupovat ze své pozice a proč. Samotný proces tvorby KPNV může být přínosnější než vlastní výstupní dokument.

KPNV může být důležitým případně i povinným podkladem pro čerpání dotací na realizaci opatření týkající se návštěvnické infrastruktury nebo interpretace.

KPNV je určena především zaměstnancům AOPK ČR a partnerům v cestovním ruchu. Jde o dokument veřejný a je zveřejněn na webu příslušné CHKO a v DR ÚSOP.

IV. OBSAH A ČLENĚNÍ KPNV

Níže je uvedeno, co by KPNV pro každou CHKO měla obsahovat a tím je také dáno její formální členění. Rozsah textu KPNV by měl být orientačně cca 40-100 stran dle velikosti a složitosti řešeného území (vč. případných příloh). Dle specifik dané oblasti přitom koncepce může obsahovat i další kapitoly, případně být členěná jinak, ale vše níže uvedené by se v ní mělo objevit. Název dokumentu je „Koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO XY“, přičemž „XY“ je nahrazeno názvem dané CHKO.

IV.1. Analytická část

Analytická část je zaměřena na shromáždění podkladů a vyhodnocení potenciálu a kapacity území, vč. limitů ochrany přírody v CHKO ve vztahu k možnostem využití potenciálu území v oblasti cestovního ruchu, potřebných jako vstupní informace pro další navazující části dokumentu. Analýza současného stavu sestává z následujících částí:

1. **Titulní strana a formální úvod:** titulní strana obsahuje název, autorský kolektiv, rok zpracování. Na další straně musí být uvedena formulace povinné publicity, pokud bylo zpracování podpořeno grantem, který to vyžaduje. Následuje věta „Tato koncepce práce s návštěvnickou veřejností v CHKO XY (KPNV) je zpracována podle požadavků Metodických listů AOPK ČR č. 34.“
2. **Popis CHKO:** stručný popis ve vztahu k tématu práce s návštěvníky a rozvoji cestovního ruchu zasazený do kontextu okolí CHKO (významné přírodní a krajinné hodnoty – uvést zejména ty předměty ochrany definované ve vyhlášovacím dekretu ZCHÚ a rozpracované v plánu péče, ze kterých vycházejí omezení, nebo které budou interpretovány; hlavní aktivity a aktéři cestovního ruchu v území).
3. **Popis a vyhodnocení dosavadních aktivit prezentace území CHKO:** vyhodnocení předchozí KPNV (resp. IP), pokud byla zpracována, využívání různých způsobů interpretace území CHKO a další práce s návštěvníky naplňující potřeby AOPK ČR (organizované akce, nabídka exkurzí či programů, návštěvnická a informační střediska, mediální kampaně, tiskoviny, informace na internetových stránkách apod. – vyjmenovat jednotlivé aktivity a zhodnotit jako celek), zpětná vazba od návštěvníků na tyto aktivity (pokud není známá nebo jsou údaje neaktuální, může být vhodné ji sebrat a zpracovat), zhodnocení vnějšího obrazu území a cyklu zkušenosti návštěvníka, který bere v úvahu NI a interpretaci i jiných subjektů činných v daném území.
4. **Přehled zdrojů interpretace:** přírodní a kulturní dědictví, příběhy, přírodní a historický vývoj území (ve vztahu k předmětům ochrany) – co je vhodné využít pro interpretaci, případně také co a proč vhodné není.
5. **Inventarizace stávající návštěvnické infrastruktury:** jaká existuje v CHKO návštěvnická infrastruktura (NI) interpretační i usměrňující, hodnocení jejího stavu z hlediska efektivity, fyzického opotřebování a kvality komunikace, případně i historického vývoje, revize existujících materiálů a programů práce s návštěvníky; stručné zhodnocení (podle původně stanovených cílů, pokud existují) max. několika větami ke každému celku (např. naučné stezce); musí zde být všechna NI v majetku AOPK ČR a je třeba zahrnout i objekty NI jiných subjektů významné pro danou CHKO a související s interpretací OPK.
6. **Návštěvnický potenciál regionu a jeho využívání:** cílem je postihnout trendy návštěvnosti a dostupnost (vč. dopravní dostupnosti) vybraných lokalit v CHKO (nemá jít o detailní popis, zpracovává se dle dostupných informací např. odhady či skutečné počty návštěvníků, jejich rozložení v čase a prostoru, způsoby pohybu v území (zejména metodami kvantitativního monitoringu návštěvnosti); sociální, fyzická a ekologická kapacita lokalit (vysvětlení např. [Zelenka 2012](#)), zaznamenané vlivy návštěvnosti na předměty ochrany, lokality s možností udržitelného rozvoje návštěvnosti, lokality s projevujícími se zápornými dopady návštěvnosti; dostupnost parkování na cílových místech apod.); partneři (zájmové skupiny mimo AOPK ČR); známé zájmy návštěvníků, naplnění očekávání a cílů jejich návštěvy a spokojenost s pobytem (zjištěné většinou v rámci jiných projektů zejména metodami kvalitativního monitoringu návštěvnosti – dotazníkovými šetřeními); popis trendů v nabídce destinačního managementu v CHKO v oblasti cestovního ruchu (vč. dostupnosti služeb pro cestovní ruch, dopravní obslužnosti apod.)

7. **Hodnocení ploch z hlediska vlivu návštěvnosti (návštěvnícká zonace):** vymezení základních 3 typů ploch a hlavních nástupních míst v CHKO pro účely definování prioritních území ve vztahu k cestovnímu ruchu a pro usměrňování pohybu návštěvníků a prioritního zacílení interpretace ZCHÚ (zobrazení v mapě a popis problémů spojených s cestovním ruchem). Při vymezení ploch je nutné vycházet z unikátnosti a zranitelnosti ekosystémů (rychlost a míra obnovy, závažnost dopadů na fyziologii organismů, možnost či nemožnost regulace dopadů cestovního ruchu technickými opatřeními), geomorfologie a geologie území, existující zonace dle zákona č. 114/1992 Sb., z přiměřené velikosti ploch, z míry a typu přenášení dopadu na okolí, z analýzy aktuálního stavu ZCHÚ, z možnosti vynutit dodržování určeného režimu
- A. **zranitelné plochy bez organizovaného cestovního ruchu** = cenná území z hlediska zachování předmětů ochrany s vyloučením aktivit organizovaného cestovního ruchu s výjimkou již existujících vyznačených turistických tras včetně případné NI na nich; návštěvnícké využití ploch mimo značené trasy není nijak propagováno – jde typicky o NPR, klidové zóny nebo např. o plochy nevhodné pro pořádání hromadných akcí, u kterých nelákáme ani na sběr lesních plodů; v této kategorii je nutný popis každého segmentu s uvedením důvodu zařazení do této kategorie (v čem spočívá jeho zranitelnost návštěvností). Jinými slovy: Zde chráníme plochu, zpřístupňujeme jen bodově nebo liniově (u objektů NI i behaviorálních cílů převažuje restriktivní účel), jsme opatrní na propagaci – nezvyšujeme návštěvnost. Prostor pro ty, kdo hledají klid a poznání, víceméně jen pro pěší.
- B. **cenné a cestovním ruchem intenzivně využívané plochy** = cenná území z hlediska zachování předmětů ochrany, kde je, nebo v budoucnu může být, vysoká návštěvnost a představuje zde závažný problém (popis každého segmentu s identifikací problému, s vazbou na návrh opatření v plánovací/aplikační části); je zde žádoucí dělat vhodná opatření, aby se nezhoršovaly dopady návštěvnosti, nebo technická opatření zaměřená na usměrňování pohybu návštěvníků a vhodnou interpretaci území a jeho ochrany a další opatření vedoucí k ochraně ekofenoménů, geotopů, biotopů a společenstev. Jinými slovy: Tady je možná i plošná návštěvnost, kterou nanejvýš mírně omezujeme, případně tyto plochy i aktivně propagujeme. Realizujeme zde opatření pro eliminaci negativních dopadů návštěvnosti. Prostor pro ty, kdo hledají zajímavosti a chtějí provozovat šetrné aktivity.
- C. **ostatní území** = plochy, jejichž využití pro cestovní ruch KPNV speciálně neřeší, bez omezení pro interpretaci území CHKO a bez potřeby usměrňovat návštěvnost (typicky zemědělské území, hospodářské lesy, sídla bez památkové ochrany, rekreační střediska apod.); tato kategorie tvoří orientačně cca 50-80 % plochy CHKO. Jinými slovy: Zbytková plocha bez zvláštních zájmů na omezování návštěvnosti. Sem směřujeme vlastní potřebné aktivity bez omezení, omezujeme jen cizí výrazněji škodlivé záměry a formy návštěvnosti se zápornými dopady, ale intenzitu návštěvnosti neřešíme. Prostor pro zdravý pobyt „v přírodě“ pro každého.
- **formou bodů vyznačit hlavní nástupní místa**, kde dochází ke koncentraci lidí (nádraží, záchytná parkoviště, obce), kde by AOPK ČR mohla prezentovat svou činnost a směřovat návštěvníky do území. Lze přitom odlišit bezproblémová nástupní místa od těch, která jsou sice využívána, ale jsou problematická a měla by být proto významně upravena nebo potlačena. Dále je možné vyznačit další místa konfliktů mezi zájmy ochrany přírody a návštěvníky, která vyžadují řešení.

Rozdělení území CHKO do jednotlivých ploch je podkladem pro plánování jejich využití pro práci s návštěvníky, ale též určitým vodítkem, podle kterého AOPK ČR na území dané CHKO hodnotí různé záměry a požadavky. Je důležité, aby vymezení výše uvedených ploch bylo akceptováno pracovní skupinou pro KPNV. Budování NI bude nutné posuzovat individuálně na základě zde popsané aktuální situace v území, geografických a geologických podmínkách území, počtu obyvatel a počtu návštěvníků, historického vývoje území apod.

IV.2. Plánovací část

1. **Definice základních omezení a směrů rozvoje:** Omezení ve vztahu k rozvoji cestovního ruchu a návštěvnosti u vybraných lokalit vycházející z analýzy území a využívání jeho

rekreačního potenciálu – respektuje hodnocení ploch z analytické části a definuje možné způsoby jejich využívání a omezení a limity, které je v jednotlivých plochách (A-C) a nástupních bodech třeba respektovat. Konkrétní cíle mohou být vztaženy i na jinak definovaná místa, zejména pokud návštěvnická zonace (plochy A-C) není dostatečně podrobná. Popisuje, jak mají vypadat toky návštěvníků v území (kudy, jak, přibližná intenzita; možno i negativně – např. na vybraných cestách je žádoucí pohyb jen bez prostředků s pohonem). Popisuje omezení a limity návštěvnosti vybraných lokalit z pohledu únosné kapacity prostředí a ochrany návštěvnického prožitku. Určení podporovaných směrů rozvoje území vůči návštěvníkům je možné i v podobě cílů, jakých chceme rozvojem kvality návštěvnosti dosáhnout.

2. **Cílové skupiny:** Vylíčení cílových skupin je možné z různých hledisek, důležité je, aby vycházelo z účelu KPNV (naplnění cílů práce s návštěvníky) a postihovalo 1/ dopad dané skupiny na území, 2/ význam skupiny pro zajištění vhodné péče o území, 3/ početnost skupiny a 4/ odlišné způsoby chování v území. Vylíčení cílových skupin může zohlednit například následující kritéria:
 - a) podle původu a délky/frekvence pobytu (např. místní obyvatelé, jednodenní/více denní návštěvníci, chalupáři, zahraniční turisté);
 - b) podle způsobů pohybu nebo provozovaných aktivit (pěší, cyklisté, houbaři, fotografové, školní výlety apod.);
 - c) podle věku, fyzických či mentálních schopností (děti před-/školního věku, senioři, vozíčkáři, rodiče s kočárky aj.).

Ke každé definované skupině je třeba uvést popis a důvod jejího výběru za cílovou (důvod přitom může být i negativní – např. offroadisty v CHKO nechceme, budeme na ně cílit kampaň, aby jezdili jinam) a souhrn zpracovat do standardizované tabulky (povinná příloha). Skupiny, které pro danou CHKO nejsou nijak významné, nemusejí být v KPNV vůbec zmíněné, byť jsou třeba i velmi významné jinde (např. horolezci nejsou významní v Poodří, zatímco v Českém ráji ano).

Specifické postavení mají v KPNV místní obyvatelé. Jak už z názvu dokumentu vyplývá, není zde prostor pro řešení jejich vlivů působených například výkonem práv vlastníka nemovitosti, dopravou do práce, školy či za nákupy apod. Většina takových vlivů je řešena samostatně jinými nástroji – zejména územním plánováním, nakládáním s vodami, intenzivními technologiemi a dalšími, z nichž je většina podchycena samostatnými metodickými listy. Objektem zájmu KPNV se však místní obyvatelé stávají při svých aktivitách, které se shodují s aktivitami ostatních návštěvníků CHKO – výlety, procházky, venčení domácích mazlíčků, sběr plodů a hub ad., ale též jako případní poskytovatelé služeb (i nekomerčních) v cestovním ruchu.

3. **Cíle interpretace území:** Cíle udávají, čeho chceme v rámci práce s návštěvníkem v území CHKO dosáhnout, co by si měly různé typy návštěvníků odnášet v oblasti 1/ znalostí, 2/ postojů (emocí) a 3/ jaká je žádoucí změna jejich chování.
4. **Klíčová sdělení:** Sdělení interpretují jak jedinečnost dané CHKO, tak její charakteristické rysy (které mohou být shodné s jinými územími), ohrožující faktory a potřeby ochrany. Smyslem je efektivní komunikace a ta vyžaduje strukturovaný přístup: interpretace v CHKO je vedena hlavním sdělením, na které navazuje několik (3-5) dílčích sdělení a na ně pak další informace zejména v podobě faktů a jejich významů. Sdělení je možné členit podle cílových skupin, pokud se skupiny mezi sebou v daném ohledu výrazně liší.

Pokud je již v dané CHKO zpracován interpretační plán domu přírody a definován maskot, je vhodné, aby se aspoň v jednom ze sdělení objevil. Podobně je dobré jako příklady využít i další vlajkové druhy. Jednotlivá sdělení je vhodné stručně odůvodnit, aby interpretátorům bylo zcela jasné, v čem tkví jejich podstata (sdělení se nebudou učit nazpaměť, ale převypravovat svými slovy). Ke sdělením je nutné uvést i lokality, kde je vhodné sdělení předávat, nebo které je možné využít jako příklad (nesmí přitom jít o lokality vyhodnocené jako cíleně nepropagované pro návštěvnost). Sdělení má být tím, co návštěvníkovi utkví v hlavě po interakci s určitou interpretací. Dotazem na předané sdělení (např. otázkou „co si z této interpretace odnášíte?“) tak lze ověřit účinnost dané formy interpretace. Proto se často sdělení používá jako shrnující věta na závěr interpretace. Zatímco při plánování většinou postupujeme od formulace hlavního sdělení k jeho rozpracování formou dílčích sdělení, návštěvník se při

svém pobytu v CHKO bude spíše setkávat s dílčími sděleními, ze kterých by mu v hlavě mělo postupně „vykrytalizovat“ hlavní sdělení. Ideálním výsledkem správné interpretace je, když po návratu z pobytu v CHKO na otázku svého známého „Já tam nikdy nebyl, čím je vlastně ta CHKO zajímavá?“ návštěvník odpoví replikou hlavního sdělení.

- 5. Prostředky interpretace:** Je třeba uvést, jak má být komunikace sdělení jednotlivým cílovým skupinám prováděna (rozpracovaná do standardizované tabulky). Patří sem různé akce a programy pro návštěvnickou veřejnost, formy tištěných materiálů, internet, informace v terénu, naučné stezky, návštěvnická střediska – Domy přírody, informační střediska, průvodci atd. Výběr musí vycházet z možností cílové skupiny a zájmů ochrany přírody směrem k této cílové skupině a též zohledňovat NI jiných subjektů, pokud naplnění cílů ovlivňuje.

IV.3. Aplikační část

Pro realizaci KPNV se podle potřeby zpracovává aplikační část obsahující:

- 1. Plán realizace:** Návrhy jednotlivých prostředků interpretace i opatření pro eliminaci negativních vlivů návštěvnosti a dalších aktivit je třeba konkretizovat na jednotlivá opatření (v případě prvků NI vč. vyznačení umístění v mapě, která je přílohou KPNV). Plán realizace se věnuje především stávající NI v majetku AOPK ČR a určuje potřeby její obnovy, změny, doplnění, případně odstranění v návaznosti na výstupy plánovací části KPNV. Jednotlivá opatření řadí dle priorit. Opatření (včetně nové NI) rozpracovává detailně v horizontu 3-5 let formou standardizovaných karet projektu (viz příloha č. 3) pro projekty, které se jeví jako nezbytné k dosažení vytyčených cílů KPNV a prioritní, nebo které jsou již dostatečně konkrétně připraveny. Pro opatření, jejichž realizace sahá za tento časový horizont, se nezpracovává karta projektu ani rozpočet, pouze orientační záměr a odhad nákladů. Výčet jednotlivých opatření nemůže být brán jako konečný (operativně bude potřeba reagovat na změny přírodních poměrů, změny výskytu chráněných fenoménů, změny ve struktuře a intenzitě návštěvnosti apod.). Při realizaci opatření se postupuje podle ML 14 pro návštěvnickou infrastrukturu v ZCHÚ.
- 2. Rámcový rozpočet:** Kvalifikovaný odhad celkových nákladů rozdělených na pravidelné roční výdaje a nákladů na ostatní navržená opatření na plánovací období 3-5 let v režii AOPK ČR (s využitím nákladů obvyklých opatření).
- 3. Příloha:** Standardizované karty projektu (viz vzor v příloze č. 3).

IV.4. Hodnocení koncepce

V KPNV musí být stanoveny indikátory plnění cílů, způsob jejich sledování (včetně časového intervalu a institucionálního zajištění) a způsob jejich vyhodnocování. Indikátory musí být snadno a jednoznačně interpretovatelné, pochopitelné s dobrou vypovídající schopností a jednoduchým vztahem mezi indikátorem a definovaným cílem, např. spokojenost návštěvníka se službami, které ZCHÚ poskytuje, důvěra návštěvníka v hodnoty ZCHÚ, ochota návštěvníka se podílet na realizaci cílů managementu ZCHÚ, případné konflikty zájmů mezi skupinami návštěvníků a místními obyvateli apod.

V. ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ KPNV

Vazba na jiné dokumenty

KPNV je samostatným dokumentem, který by měl být zpracovaný pro území každé CHKO. KPNV slouží jako podklad pro plán péče o CHKO. Konkrétně jde o kapitoly Práce s veřejností (v části Ochrana přírody) a Rekreace a turistika (resp. jen „Rekreace“, nebo „Rekreace a sport“; v části Lidské činnosti ovlivňující stav přírody a krajiny). Zpracování KPNV by mělo optimálně časově předcházet tvorbě vlastního plánu péče. Promítá se do příslušných kapitol jak v rozborech, tak ve vlastním plánu péče (návrzích opatření, případně i zásad). KPNV může poskytnout i podnět pro zpracování nového plánu péče. Zároveň však bude koncepce využívána i samostatně. KPNV může být nahrazena jiným strategickým materiálem srovnatelného obsahu, např. pokud přejímá metodiku významného regionálního nebo přeshraničního partnera.

Pokud je schválená krajská či jiná regionální koncepce EVVO, ochrany přírody, příp. cestovního ruchu, měla by z ní KPNV vycházet, nebo ji oponovat. Naopak pro novelizace uvedených krajských dokumentů bude KPNV vhodným podkladem. KPNV je důležitým podkladem pro interpretační plán návštěvnického střediska Domu přírody (DP), který by měl být jen detailněji rozpracovanou částí KPNV příslušné CHKO. Zpracování KPNV se proto často zadává současně se zpracováním IP DP. KPNV je zásadním podkladem pro návrh regionálního akčního plánu práce s veřejností nebo aktivit realizovaných v dané CHKO pro veřejnost.

Sběr dat

Pokud požadovaná data nejsou k dispozici z jiných zdrojů nebo není situace zřejmá i bez dat, je možné (ale není povinné) pro účely zpracování KPNV provést i sběr vlastních dat. Ta mohou sloužit ke zjištění stavu, jako argument, k potvrzení hypotéz apod. Pro sběr vlastních dat je nutné využívat vždy metody poskytující srovnatelné údaje za různé CHKO. Nejčastěji se sběr vlastních dat týká dotazníkových šetření. Pro ně je třeba do maximální míry využít dotazníky ze šetření prováděných v rámci zpracování předchozích KPNV a KPNV z jiných CHKO. Je přitom možné do dotazníků zařadit i specifické otázky pro danou CHKO a naopak vynechat otázky, které nejsou relevantní. Konkrétní metoda sběru dat včetně např. formulace otázek musí být předem odsouhlasena ze strany RP i SOVV.

Zpracovatel není povinen porovnávat sebraná data o návštěvnosti s podobnými daty z jiných CHKO. Přesto lze takový postup doporučit, neboť jeho výsledkem může být například odhalení jedinečnosti vhodné pro formulaci sdělení či správné vyhodnocení významu některé cílové skupiny. Jde rovněž o výsledky, které mohou přitáhnout pozornost partnerů či médií a vhodně tak pomoci naplnění cílů a účelů KPNV.

Kompetence

Zpracování KPNV zajišťuje SOVV ve spolupráci s RP. SOVV sdělí zpracovateli svou představu o rozsahu práce a prioritách v daném území, k čemuž přizve příslušné RP. Zpracování první KPNV pro danou CHKO trvá zpravidla 9-12 měsíců. Je zajišťováno z větší části externě. Lze odhadnout, že podíl práce zajišťované externě bude tvořit 2/3 a interně 1/3. Zadavatelem zpracování KPNV může být v odůvodněných případech i významný regionální partner, i v takovém případě ale zůstává na AOPK ČR výše i níže popsaný podíl prací na obsahu.

Před zahájením prací na zpracování KPNV zorganizuje SOVV informativní schůzku se zástupci příslušného pracoviště. Na ní vysvětlí účel a způsob zpracování KPNV. Schůzka může být uspořádána pro zástupce i více pracovišť dohromady. Schůzky se může účastnit i zpracovatel KPNV, případně také partneři z území, pokud u nich lze předpokládat vysokou míru zapojení do tvorby KPNV (např. destinační agentura). O tom, že se pro danou CHKO bude zpracovávat KPNV, a jejím účelu, by měli být aspoň stručně informováni všichni pracovníci příslušného pracoviště AOPK ČR.

Externí zpracovatel vytváří KPNV včetně facilitace procesu vzniku KPNV na základě zadání a průběžných konzultací s RP a pod metodickým vedením SOVV, zajišťuje setkání a práci pracovní skupiny, získává a zpracovává podklady od vybraných partnerů, v případě potřeby organizuje dotazníkové průzkumy mezi návštěvníky a jejich zadání konzultuje s daným RP a SOVV (cíle, forma, místo, termín i konkrétní formulace otázek).

RP zpracovává a zpracovateli předává potřebné podklady, zejména návrh limitů a mapu hodnocení CHKO z hlediska návštěvnosti (návštěvnickou zonaci). Vznikající texty KPNV by měly být konzultovány se všemi pracovníky příslušného pracoviště, kteří zodpovídají za zájmy ochrany přírody a krajiny, jež mohou být dotčeny návštěvností. V praxi tak jde o téměř všechny pracovníky příslušného pracoviště. Jen tak může být zajištěno sladění postojů, které často vycházejí z čistě subjektivního vnímání situace a bývají i zcela protichůdné. Vzhledem k tomu, že zejména z kapacitních důvodů se zapojení všech dotčených pracovníků nemusí podařit, je třeba po dokončení KPNV všechny dotčené s výstupem aspoň stručně seznámit.

Spolupráce s partnery

KPNV bude vždy tvořena ve spolupráci s vybranými partnery v regionu, v případě CHKO ležících při státní hranici i s významnými partnery z opačné strany hranice. S dalšími partnery pak může být projednávána dle potřeby a zvyklostí v regionu. Je nutné, aby při zpracování KPNV byla vytvořena pracovní skupina složená ze zástupců vybraných partnerů. Zajištění jejich informovanosti a získání

informací o jejich záměrech v oblasti turistického ruchu je důležité z důvodu předcházení možných konfliktů se záměry a představou AOPK ČR v dané CHKO. V průběhu zpracování KPNV by se tato skupina měla sejít nejméně dvakrát pohromadě, a to jednou na začátku procesu (k vydiskutování potřeb a představ) a následně k odsouhlasení návrhu KPNV (což by však ideálně mělo proběhnout ve třech fázích odpovídajících členění KPNV). Je žádoucí, aby se skupina scházela i následně alespoň jednou ročně a diskutovala naplňování cílů KPNV, realizaci opatření a aktuální změny v území, jeho návštěvnosti a ochraně.

Schvalování

Externí zpracovatel konzultuje texty KPNV průběžně s RP. Návrhy jednotlivých částí KPNV (analytická, plánovací, aplikační) předkládá externí zpracovatel k připomínkám SOVV ve formátu DOC nebo DOCX. Zpracování textů další části by mělo vždy následovat až po akceptaci zpracování připomínek k předchozí části. Připomínky jsou zasílány zpracovateli a v kopii pověřenému pracovníkovi RP, který se vyjádří k připomínkám určeným regionálnímu pracovišti. RP připomínky zpracuje, případně odůvodní jejich nezohlednění a zašle zpět SOVV a v kopii RP. SOVV buď potvrdí konečnou verzi, nebo rozporuje způsob zpracování připomínek. V tuto chvíli již není prostor na doplňování nových připomínek. Připomínky ústředí posílá SOVV vždy souhrnně za všechny připomínkující osoby a v takové lhůtě, která neohroží dodržení termínu plnění. Případně se doba, kterou připomínkování zabere, nezapočítává do doby zpracování díla (resp. termín odevzdání se posouvá o tolik dní, kolik zabralo připomínkování).

Koncepci práce s návštěvnickou veřejností po projednání s MŽP schvaluje ředitel AOPK ČR. Schválená KPNV se ukládá do Ústředního seznamu ochrany přírody a je zveřejněna na webu příslušné CHKO. Mapa, která je přílohou KPNV č. 1, se ukládá i ve formě vrstvy GIS a zpřístupňuje pomocí Mapomat+ v úloze Aplikovaná ochrana přírody.

Časová platnost

KPNV nemá časové omezení, je možné ji aktualizovat kdykoli, ale s aktualizací se počítá přinejmenším vždy před zpracováním plánu péče o CHKO. Stav předmětu ochrany se vyhodnocuje průběžně a v případě jeho změny z důvodu působení návštěvnosti může být přistoupeno k revizi KPNV. Aktualizaci KPNV zpracovává v případě změn menšího rozsahu příslušné RP. V případě zásadnější změny je možné zpracování zadat externě.

Povinné přílohy KPNV:

1. Mapa 1: 50 000 (nebo podrobnější) hodnocení CHKO z hlediska návštěvnosti (viz Analytická část, bod 7)
2. Tabulka cílových skupin a jejich dopadu na stav území a podporu péče o území (viz vzor v příloze č. 1 ML)
3. Tabulka prostředků a klíčových sdělení pro CHKO v návaznosti na cílové skupiny (případně i pro DP, viz vzor v příloze č. 2 ML)
4. Stručné shrnutí KPNV (vypíchnutí toho nejdůležitějšího z každé kapitoly by mělo váhajícímu čtenáři pomoci rozhodnout, jestli má pro něj studium celého dokumentu smysl). Shrnutí je zpracováno na 2-3 strany a obsahuje souhrn všech hlavních kapitol KPNV. Především jsou zde shrnuty hlavní trendy rozvoje cestovního ruchu v CHKO, hlavní omezení a limity rozvoje cestovního ruchu z pohledu ochrany přírody a krajiny, hlavní zaměření interpretace území – hlavní sdělení a hlavní prostředky interpretace a jejich cíle ve vztahu k předmětům ochrany a usměrňování a osvětě návštěvníků. Jsou zde též zmíněny největší priority v oblasti rozvoje a údržby návštěvnické infrastruktury.

Kromě vlastní KPNV a jejích příloh jsou výstupem zpracování KPNV přinejmenším tyto další součásti:

- adresář subjektů zastoupených v pracovní skupině včetně kontaktů na jejich zástupce
- záznamy z jednání pracovní skupiny
- formuláře použité pro návštěvnické průzkumy, pokud byly v rámci KPNV prováděny
- úplná data z návštěvnických průzkumů (tabulka v editovatelné podobě), pokud byly v rámci KPNV prováděny

VI. PŘÍLOHY

1. Vzor tabulky cílových skupin a jejich dopadu na stav území a podporu péče o území
2. Vzor tabulky prostředků a klíčových sdělení pro CHKO v návaznosti na cílové skupiny (případně i pro DP)
3. Vzor standardizované karty projektu